

heraldická koruna - ozdobný predmet *štítu heraldického* v tvare *koruny* osadenej na prilbici a zakrývajúcej dolnú časť *klenotu* v podobe členky

heraldická orlica - jedna z častých *heraldických figúr*; jej osobitosťou je *perizonium*, kosáčik položený cez hrud' a spájajúci krídla, pričom je zakončené buď d'atelinovým trojlístkom alebo v tvare ľalie; zdvojenie hlavy alebo chvosta je významovým zlepšením

heraldické farby - pôvodne iba červená, modrá, zelená a čierna kombinované podľa heraldických zásad so žltou (zlato), bielou (striebro); neskoršie pribudla farba pleti oranžová a v cirkevnej heraldike *purpurová*; v čase úpadku *heraldiky* (16.storočie) aj hnedá a ďalšie.; od 17.st. v tlači jednotlivé farby nahrádzané šrafovaním; súčasť *heraldických tinktúr*; pri označovaní farieb sa používajú aj názvy planét, ktoré sú na jednotlivé farby farebne viazané:

zlatá farba - *Slnko* - bodkované pole - písmeno z
strieborná farba - *Mesiak* - prázdne pole - písmená str.
červená farba - *Mars* - zvislá šrafa (oheň) - písmená čv.
modrá farba - *Jupiter* - vodorovne šrafy poľa (voda) - písmeno m.
zelená farba - *Venuša* - šikmé šrafy poľa - písmená zel.
čierna farba - *Saturn* - mriežkované pole - písmená čn.
purpurová farba - *Merkúr* - šikmé šrafovanie - písmeno n.
telová farba - šikmo vedené vlnovky

pozri *astronomické symboly, heraldické tinktúry*

heraldické figúry - námety prevzaté z predmetnej skutočnosti, štylizované a umiestnené na *štítovej pole*, ktoré celé vyplňajú a prinajmenšom na dvoch stranách sa nemajú dotýkať jeho okraja; smerujú zvyčajne na pravú stranu *heraldického štítu*; časté námety *orol/orlica, lev* (zdvojovanie chvosta alebo hláv = významové zlepšenie);

motívy antické: *Minerva, Neptún, Asklepiova palica*

motívy kresťanské: *Kristus, sv. Juraj zabíjajúci draka*

motívy bájných zvierat a *monštier*: morská panna, *Meluzína, jednorožec, grif gryf, drak, bazilišok, amfisbena, mantichora, alerion/alerio, allocamel, camelpardelus*

motívy zvierat a ich častí: *lev, orol, orlica, leopard, medveď, kozorožec, mačka, pes, kôň, leopard*; orlie krídlo vybiehajúce z pazúra, *pštrosie pero*; *zriedkavo páv*

motívy rastlín: *dub, lipa, lipový list, dubový list so žaluďom, granátové jablko, ľalia* (zvyčajne s piatimi okvetnými lístkami)

motív ľudskej postavy: celej alebo jej častí (ruka, paža, noha, srdce.), historické postavy (*Žižka, Karel IV.*)

motív kozmických telies: *Mesiak, Slnko* v rôznych fázach a polohe, hviezda, kométa; kozmické javy (obloha s bleskom, blesk, oheň)

motív predmetov: *meč, dýka, palcát, ostrohy, podkovy, koruna, brána, kríž*

motív *bizarný* (český termín *hříčka*): trojitá udica s tromi ramenami, točenica, vlčia udica, *pentagram* (pozri *pavúčia noha*), *klévske koleso*

pozri *heraldika, badge, štít, klenot, heroldské figúry, erbové obrazy*

heraldické kovy - najstaršia *heraldika* pozná iba dva kovy *zlato* a *striebro*, ktoré sú pre lepšiu zreteľnosť zastupované žltou a bielou farbou; v princípe sa dodržiava zásada, pri ktorej sa nesmie pokladať farba na kov a kov na kov: napr. kovom pokrytá *heraldická figúra* musí ležať na farebnom poli a naopak

heraldické kožušiny - *hermelín*, kožušina zo soboľa, kuny a popolky (popolavého druhu veveričky); pozri *kožušina*

heraldické tinktúry - v heraldike sa pod tento pojem zahrnujú *heraldické farby, heraldické kovy a heraldické kožušiny*

heraldické znamenania - pozri *Bowenov uzol, Dacre uzol, Lacy uzol, Dacre uzol, Shakespeare uzol*

https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Heraldic_charges

https://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Heraldick%C3%A11_znamen%C3%AD

heraldický štít - najstaršia a hlavná časť *znaku*, na ktorej je *erbové* znamenie (pozri *heraldické figúry, heroldské figúry, heraldické tinktúry*); neskoršie dopĺňaný prilbou alebo prilbicami presahujúcimi horný okraj štítu; *klenot* prilby sa ako motív opakoval na štíte (orlie krídla, kytica, chochol z peria ap.); prilba niekedy pokrytá prikrývkou, ktorá splývala až na ramená; prilbica s klenotom nahrádzaná korunou, umiestňovanou na horný okraj štítu; *koruna heraldická* bola osadená na prilbici a zakrývala dolnú časť klenotu; od prilby sa líši *kropáč*, pokrývka koňa pri turnajoch, ktorá bola tiež zdobená heraldickými figúrami a farbami; pozri *štítové pole, štítok čestný, pupočný, srdcový, brvno, kôl, pôda; kolčí štít/štít turnajový; jednorožec* (www); pozri *jednorožec* (www); porovnaj *kartuš*

L. van Leyden: Dve deti so štítom (rytina, 16.st.)

Majster amsterdamského kabinetu: Heraldický štít s poľnohospodármi (1485-1490)

heraldický uzol - 1. Bowenov uzol
2. Shakespeare uzol

heraldický znak - obrazec vytvorený podľa heraldických pravidiel; vznik v dobe *krížových výprav*; v 12.-13.st. preberaný aj mestami a cirkvou; od 16.st. iba právny význam; obrazec tvorí *heraldický štít* (najstaršia časť znaku), *znakový plášť* a od 16.st. aj *znakový stan*; znakový stan sa podobá na *baldachýn* a určuje hodnotu nositeľa znaku; na znakový plášť sa ponáša kráľovský stan upevňovaný nad *trónom*, a preto zahrnutý do heraldického znaku; do heraldického znaku je zahrnutá aj *zástava* (pozri *badge*); popisom heraldických znakov sa zaoberá *blasonovanie*; heraldické znaky sú začleňované do *armoriálov*, *kníh znakových*; veda zaoberajúca sa heraldickými znakmi sa volá *heraldika*; pozri *blasonovanie*, *damaskovanie*, *kniha znaková/roľa*, *armoriál*; *erb*, *heraldický štít*; *badge*, *srdcový štítok*; *chrynatéma*; porovnaj *kartuš*, *emblém*

Japonský rodinný znak klanu Taira (9.st.)

A. Dürer: Znak s levom a kohútom (medirytina, 1500-1503)

Dávid (miniatura z portugalského armoriálu Livro do Armeiro-Mor, 1509)

heraldika - Baleka: náuka o *znakoch* a ich vzniku, použití, pravidlách a zvyklostiach, podľa ktorých sú tvorené a používané (pozri *armoriál*, *kniha znakov*, tzv. *emblémové knihy*); znak (tiež *erb*) alebo *erbové znamenie/erb* je výrazne schematický obrazec hodnosti, moci, cti alebo práva osôb, miest, *cechov* a iných spoločenstiev; znaky a znalosť ich sústavy je dôležitým prameňom informácií pre *dejepis umenia*, pre ktorý je heraldika pomocnou historickou vedou; zárodkami heraldiky sú vladárske symboly moci v *Babylonii*, *Perzii*, Číne, Japonsku, *Egypte*, *Ríme* a iných ríšach *staroveku*; za počiatok európskej heraldiky je považované obdobie križiackych výprav v 11.-12.st. (pozri *kruciata*), keď sa heraldika vyhraňovala z označenia rytierov celkom chránených brnením; rytieri boli rozlišovaní najmä podľa *štítu* a prilbice (pozri *prilba*) a podľa označenia vojenských útvarov a zväzkov, ktoré muselo byť osobitne jednoduché a výrazné; pre heraldiku významná najmä druhá krížová výprava (1147-1148); v 13.st.sa heraldika naplno rozvinula, maľba vlastného štítu dopĺňovaná aj zobrazením štítu, ku ktorému pribudla aj prilbica, *klenot* a d. prvky; v stredoveku si heraldika podržala svoj význam aj v mierovom živote: v dekoratívnej a reprezentatívnej funkcii zvyšovala pôsobivosť rytierskych hier a *turnajov* (pozri *štít turnajový*); heraldiku si čoskoro prisvojili aj cirkvi, mestá, *cechy* a ďalšie spoločenstvá; významnú úlohu mala heraldika v lénnej symbolike osobného a potom dedičného vazalstva (porovnaj *domové znamenia*); od 16.st. ústupom a zánikom šľachtictva úpadok heraldiky; rast neznalosti heraldických zásad, snaha o

ozdobnosť, ktorá odporuje pôvodnému zmyslu *heraldického znaku*; tradícia heraldiky obsiahnutá v *armoriáloch* a *knihách znakov* (role); výkladom erbov sa zaoberá *blasonovanie*; znalosť pravidiel nosenia erbov zaistovali *heroldi*; heraldika rozlišuje pravú a ľavú stranu z pohľadu štítonosa, nie z pohľadu pozorovateľa; pozri *znak*, *aliančný znak*; *mon*; *tabuľka s erbom/štítok*; *znak*, *badge*, *štít*, *klenot*, *amfisbena*, *heraldické farby*, *heraldické tinktúry*, *heraldické figúry*, *heroldské figúry*, *erbové obrazy*, *perizonium*, *damaskovanie*, *heroldský kus*, *armoriál*, *herold*, *persevant*, *tabard*; *devíza*; *mantichora*; tzv. *emblémové knihy*, *kniha znakov*, *armales*; *zástava*; *rytier*; *labuť*, *liška*, *páv*, *rys*, *včela*, *diviak*, *kohút*, *leopard*, *lev/levica*; *farba červená*, *farba modrá*, *farba purpurová*, *farba strieborná*, *farba zlatá*, *farba zelená*

<https://translate.google.sk/#en/sk/heraldry>

Herát - v súvislosti s heslom *islamské umenie*: Herát a Samarkant sa stali ohniskom islamského umenia v čase mongolských dynastií (1227-1502) na území *Perzie* a *Mezopotámie*, *Afganistanu* a značnej časti *Indie* (pozri *indické umenie*) po víťazstve *Čingischána* a počas nájazdov *Timúra* (obdobie *Timúrovcov*)

herátska škola - stredisko *maliarstva islamského*: *islamské miniatúry* z 15.-17.storočia (mesto Herát sa nachádza v severozápadnom Afganistane, založený *Alexandrom Veľkým*) 1425 založená akadémia pre *kaligrafiu* a *ilumináciu*; herátska škola od 15.st. preberá vedúce postavenie medzi ostatnými školami *perzského miniatúrneho maliarstva*; vzniká tu vynikajúce dielo *Kniha kráľov* (1444), tiež *Fardusího Šáhnáme*; pozri *islamské umenie*

-v súvislosti s heslom *islamské umenie*: v období *mongolských dynastií* (1227-1502) na území *Perzie* a *Mezopotámie*, *Afganistanu* a značnej časti *Indie* (pozri *indické umenie*) po víťazstve *Čingischána* a počas nájazdov *Timúra* (obdobie *Timúrovcov*) preberalo predovšetkým čínske podnety (*lotos*, *fénix*, *drak*, *bájne zvieratá*, *obláčikový zvitkový ornament*); ohniskom rozvoja bol *Samarkand* a Herát; rozvoj architektúry, *iluminácie*

herbár/kvetinový katalóg - z lat. herba – „rastlina“; *kniha* o botanike zvyčajne s vyobrazením rastlín; nadväzuje na antickú tradíciu, v stredoveku pomôcka lekárov a lekárnikov; od 16.st. herbár = vedecké dielo o botanike; zachované herbáre: egyptské *papyrusové*, grécke, byzantské (*Codex Juliany Anicie*); prvým tlačeným herbárom bol *Herbatius* (pozri *prvotlač*); niektoré herbáre mali viac ako tisíc *drevorezových ilustrácií*, neskoršie *medirytinových* a *litografických*; botanicky presné vyobrazenia rastlín mali vplyv na barokovú maľbu *zátišia* a *grafiku*, *porcelánový* a *textilný dekór*; významným dielom, ktoré ovplyvnilo dobové umenie bola *Nová kniha kvetín* z roku 1680; tradícia ilustrovaných herbárov vyhasla v 19.storočí; pozri *dielo literárne*; *mandragora*; *zátišie* (Baleka); *rastliny*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Herb%C3%A1%C5%99>

G. van den Eeckhout: Botanici pri práci (pol. 17.st.)

herbár Mattioliho - *Mattioliho herbár*

Herbatius - prvý tlačený *herbár* z roku 1484 (Moháč, tlačiar Schöffer, pozri *prvotlač/inkunbule/paleotyp*); 140 vyobrazení rastlín; pozri *dielo literárne*

Herculaneum - *antické* mesto v talianskej Kampanii, v 6.-5.st.pr.Kr. *etruské*, od 307 pr.Kr. rímske; roku 79 pr.Kr. zničené výbuchom Vezuvu spolu s *Pompejami*; z archeologických nálezov vynikajú najmä bronzové plastiky a *nástenné maľby*; z Herculanea pochádza najstarší *fragment rímskej kapitály*; pozri *pompejské nástenné maliarstvo*; Titus Flavius Vespasianus Sabinus

Dudák v súvislosti s heslom *neoklasicizmus*: klasicizmus bol najmä podnietený vykopávkami v Herculaneu (1709 objavenie mesta, výskum vo väčšom meradle až od roku 1927)

Hercules - latinské pomenovanie gréckeho *Hérakla*; rímsky náprotivok gréckeho *Herakla*; pozri *rímska mytológia*; k nemu prirovnávaný severský (germánsky, islandský) boh *Thor*

http://it.wikipedia.org/wiki/Fondazione_di_Roma

Hercules Farnese - gréc. farnese – „odpočívajúci“; Lysipova *helenistická* socha z čias okolo 320 pr.Kr. zachovaná v Glykonovej *kópii*

http://en.wikipedia.org/wiki/Farnese_Hercules

Hercules Farnese (Lisipova kópia, 216 pr.Kr.)

H. Goltzius: Hercules Farnese (rytina, 1590-1594)

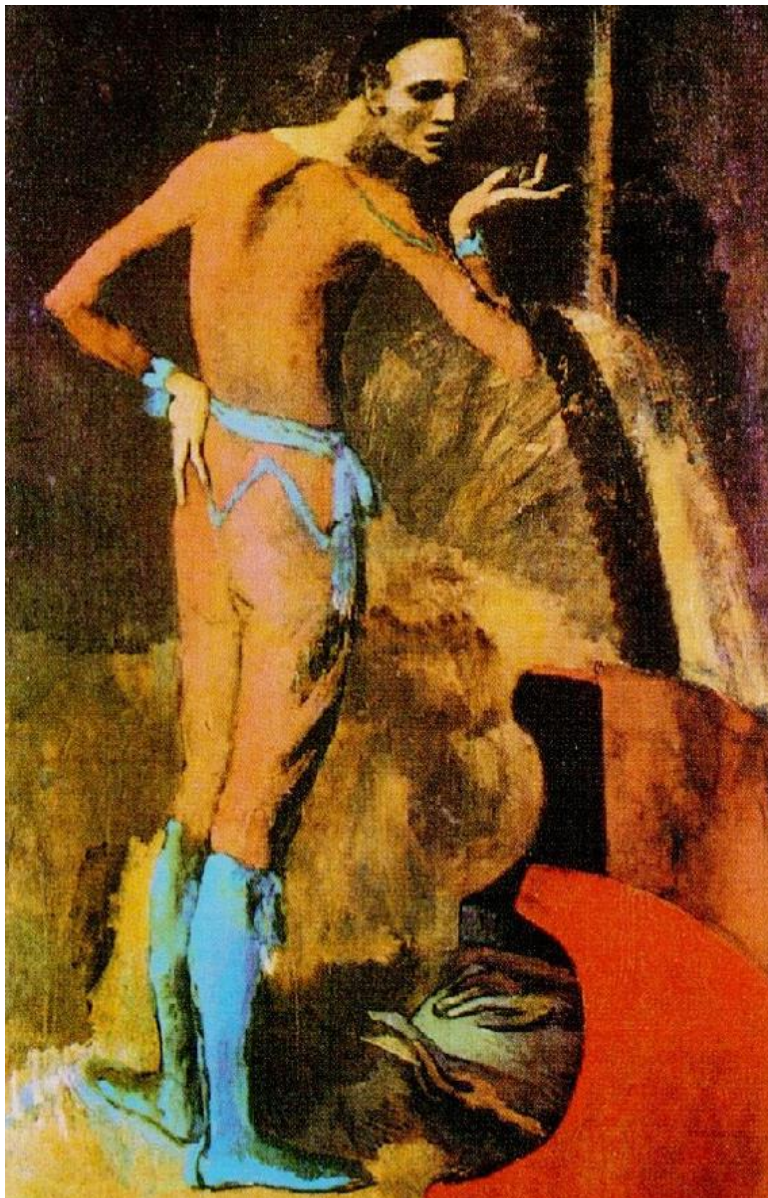
herec - pozri divadlo; protagonista, deuteragonista, tritagonista

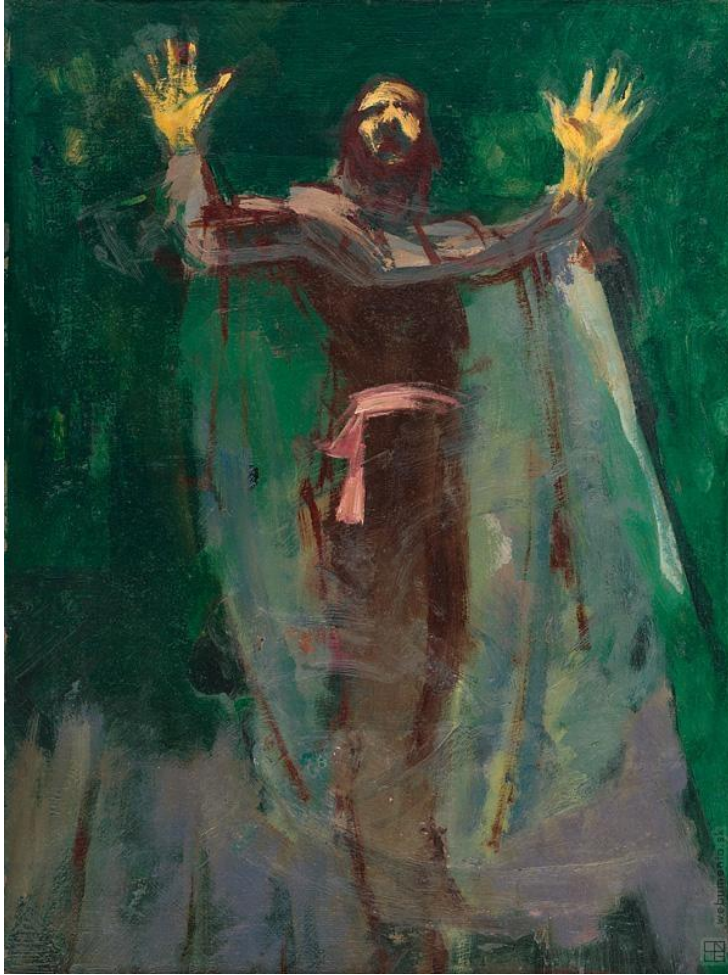
D. Fetti: Portrét herca (1621-1622)

H. Daumier: Komedianti na javisku (1858-1862)

P. Picasso: Herec (1903)

F. Kudláč: Tragéd (1940-1945)

heréza, heretik - z lat. *haeresis* - „voľba, výber“; tiež *kacírstvo*; pozri *kacír*, *beghardi/bratia a sestry voľného ducha*; *albigénci*, *pikardi*, *almarikáni*, *bekyne*, *adamiti*, *arianizmus*, *donatizmus*, *manicheizmus*, *doketizmus*; *Arius*, *Donatus Magnus*; *kresťanské rády*, *abjurácia*

-v *Ikonológii* Cesara Ripu *alegória* v podobe zbedačenej stareny hrôzostrašného zjavu; z úst šľahá oheň, rozstrapatené vlasy, odhalená hrud' a celé telo s ochabnutým svalstvom, najmä prsníkmi; v ľavej ruke drží knihu, z ktorej vyliezajú *hady*, v pravej drží celý uzlík hadov; starena je odpudivá (chýba jej jas Viery); dym z úst predstavuje bohorúhačské slová, neupravené vlasy symbolizujú zmätené myšlienky, nahé telo absenciu *cudnosti* a *cnosti*; ochabnuté prsníky znamenajú nedostatok energie, otvorená kniha s hadmi zhmotňuje falošnú doktrínu, kľbko hadov v ľavej ruke naznačuje rozosievanie hriechnych téz

Herišef - v *egyptskej mytológii* boh mesta Nenisutu, uctievaný v podobe *barana* alebo muža s hlavou *barana* (porovnaj *Chmun*, *Amón*); konštrukciou stotožnený s *Usírewom*

Herkinbald - pozri *Spravodlivosť Trajana a Herkinbalda*

Herkules - Herakles;

Herkulove stĺpy/Heraklove stĺpy - staroveký názov *Gibraltáru*; skomolenina vytvorená z mena berberského vodcu Tariqa ibn Zeyada, ktorý 711 obsadil Gibraltár: *Jebel Tarik* – „Tarikove hory“; v *gréckej mytológii* vznikli, keď pri 10 úlohe (pozri *dodecathlos*) mal *Hérakles* prihnať kráľovi *Erystheovi* stádo obra *Geryona*, ktoré sa páslo na ostrove *Eryteiu*; *Hérakles* prerazil úzku šíju ostrova svojím kyjakom a pri takto vzniknutej úžine postavil dva stĺpy; pozri *Atlantis*, *ostrovy blažených/campus felices*; *grécka antická kultúra*

herma - pôvodne antická *voľná plastika* s fúzatou hlavou a dlhými vlasmi na štvorbokom *pilieri* (pôvodne *Hermova* hlava na obdĺžnikovom stĺpiku, s *falom*, pozri *dvojhermovka*; tvar *kvádra* zrejme v časti ramien prispôsobený na zavesenie *drapérie*); antické hermy stavané na hroboch (pozri *náhrobné plastiky*), *rázcestí* (porovnaj stredoveké *drobné architektonické výtvory*) v mestách na *agore*;

hermy bez falu postupne používané aj pre zobrazovanie iných bohov a portrétov osôb (ich meno na podstavci); v *helenizme* zavedená *dvojhermovka* a herma s postavou do výše kolien; v *renesancii* a *klasicizme* premena hermy na podperný *architektonický článok* v tvare štylizovanej mužskej (príp. ženskej) polofigúry podobnej *atlantovi*, postavený pred pilierom alebo *pilastrum*, stavané do *záhrad* (pozri *plastika záhradná*) u vily a *knižnice*; porovnaj *karyatída*, *kanéfora*

Herma s hlavou Dionýza a bakchnatky (rímsky mramorový janiform, 1.st.)

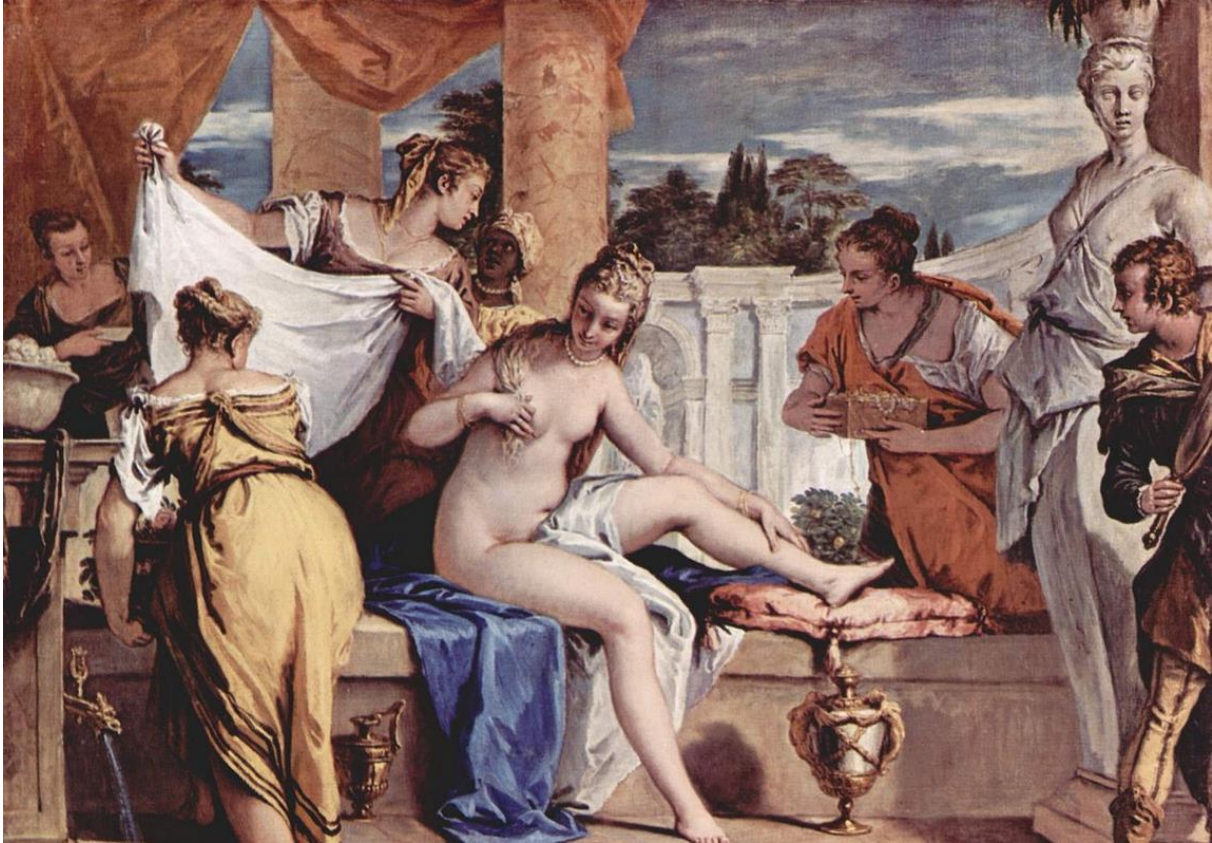
D. van Coornhert podľa M. van Heemskercka: Tretie ospravedlnenie. Muž, ktorý si vzal manželku (rytina, 1558)

G. Bonasone, Polidoro da Caravaggio: Boh Silván a Nymfa (herma, rytina, 1545)

G. Bonasone: Pomona a Pan (rytina, 16.st.)

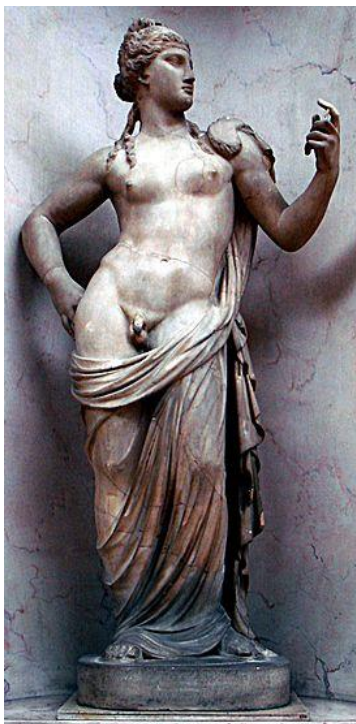
S. Ricci: Batšeba v kúpeli (1724)

Hering Loy - (†1564); nemecký renesančný sochár

https://en.wikipedia.org/wiki/Loy_Hering

hermafrodit - Becker: obojpohlavný tvor, symbol koexistencie protikladov alebo symbol spolupráce protikladov a tiež obraz dokonalého (celého) človeka; v mnohých náboženstvách sa objavuje božstvo ako obojpohlavná bytosť; *Platón* vo svojom spise *Symposium* vypráva o pôvodnom obojpohlavnom človeku *androgýnovi*; na *alchymistických* zobrazeniach bývajú *materia prima* (prvotná látka) aj *kameň mudrcov*, ktorý má vzniknúť spojením mužského a ženského princípu (po predošlom rozdelení), zobrazené ako hermafrodit; pozri *androgýn*, *anjel* (Biedermann); *atribúty*, *symboly*, *alegórie a prirovnania*;1014,23

-mužsko-ženská dualita ako spojenie boha *Herma* s bohyňou *Afrodite*; pozri *hieros gamos*

Bakchus (helenistická socha Bakcha ako hermafrodita)
Afrodite Anasyrma (grécka socha Afrodity ako hermafrodita)

Hermafrodítos, Hermafroditus - gréc. Ἑρμαφρόδιτος/Hermafrodítos; v *gréckej mytológii* syn boha *Herma* a bohyne *Afrodite*; obojpohlavná božská bytosť; podľa báje sa do mladého a krásneho Hermafrodíta zaľúbila nymfa *Salmakis*, ktorá žila v prameni; bohovia vyslyšali jej želanie a v kúpeli spojili jej telo s Hermafrodítom v jediné; neskôršie ten, kto sa z prameňa napil, stal sa tiež *hermafrodítom*; pozri *hieros gamos*, *anasyromenos*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Hermaphroditus>

Helenistická socha Hermafrodita
Neznámy autor podľa P. P. Rubensa: Hermafrodit anasyromenos

Hermafroditus spiaci/Borghese Hermafroditus - *Spiaci Hermafroditus*
Hermann Franz Georg - (†1768); nemecký barokový maliar;

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Franz_Hermann_F%C3%BCssen_Deckenbild.jpg
http://de.wikipedia.org/wiki/Franz_Georg_Hermann

F. G. Hermann: Magnus Füssen zaháňa draka (freska opátstva St. Mang v Füssenu, Bavorsko, 18.t.)

F. G. Hermann: Apokalyptickým baránkom (detail Posledného súdu, freska kláštora v Bad Schussenriede, Bádensko-Württembersko, Nemecko, 18.st.)

hermelín - biela zimná *kožušina* z *hranostaja* s typickým čiernym zakončením chvosta; používaná na panovnícke *plášte*; pozri *insígnie*; *heraldické kožušiny*; *móda*

Heinz-Mohr: biely hranostaj, ktorému bolo v staršou prírodovedou pripisované zázračné zrodenie a ktorý zabíja *hadov*, sa stal symbolom *Krista*, premožiteľa *diabla* (had); „Kristus, vznešený hermelín, vklzol do bezodného pažeráka *pekla* a zahryzol vražedne jedovatého *červa*, zabíjajúc ho všetkou mocou“

A. de Gelder: Kráľ Dávid (1680-1685)

L. M. van Loo: Ľudovít XV., kráľ Francie a Navarry (1763)

F. Mociak: Sv. Alžbeta Uhorská (1900)

hermeneutika - vykladačské umenie, náuka o výklade *díel*; od gréc. *Hermes Trismegistos* (prisudzovaná mu znalosť tájnych náuk)

Slovník cudzích slov: 1. umenie a teória interpretácie, pôvodne biblická, mytologická, neskoršie v širšom spoločenskovednom a filozofickom zmysle

2. súbor pravidiel a prostriedkov na výklad (obsahovej, lingvistickej, literárnej stránky) *Biblie* a iných náboženských textov; porovnaj *biblistika*; pozri *gotický sloh* (Baleka), *manierizmus* (Baleka)

3. estetická teória istý mimo hudobný obsah s istými danými hudobnými postupmi

Hermes - v gréckej mytológii syn *Dia* a nymfy *Maie*, otec *Dafnisa* a *Hermafrodíta*; boh širokých ľudových vrstiev: ochranca zlodejov, *agónov*, pastierov a stád; najobratnejší a najľstivejší z olympských bohov (oklamal aj *Apolóna*, od ktorého za lýru získal čriedy jeho dobytká aj hlásateľskú palicu *kaducet/kérykeion* (ňou ukazoval cestu aj privolával spánok; kaducet dostal za spravodlivé rozsúdenie dvoch škriepiacich sa hadov); pre svoju ľstivosť ochranca *obchodníkov*, pútnikov, poslov, pôvodca šťastných nálezov; *posol* bohov (pozri *havran*); sprievodca do *podsvetia* v podobe *Herma Psychopoma* (pozri *Anupew*; *kohút*) a boh spánku (porovnaj *Hypnos*); uctievaný hromadami kamenia, neskoršie *hermovkami*; v gréckom archaickom umení zobrazovaný ako starý

bradatý muž (boh pastierov, Hermes Psychopompos), v *klasickom* a *helenistickom* období ako mladý muž s *barlou*, s *krídlami* na nohách (porovnaj *Morfeus*) alebo na klobúku - *petasos*, oblečený do *chitónu* s *chlamydou* cez ramená; jeho *atribútom* bol *kérykeion*; v *rímskej mytológii* stotožnený s *Merkúrom* a zobrazovaný aj ako pastier s *ovcou* cez rameno (porovnaj *dobrý pastier*), so *psom*; ako boh obchodu zobrazovaný s *mešcom* v ruke; na prelome letopočtu v podobe *Herma Trismegista*; v stredoveku splynul Hermes s planétou Merkúr (pozri *astronomické symboly*) a bol zobrazovaný s *flautou*; v *renesancii* sprievodcom duší, zosobením rozumu, mieru, zhody a vzduchu; (Raffael, Rubens, G.de Bologna, A.de Vries, Tintoretto, Lorrain, V.V.Reiner); pozri *Efialtes*, *Najády*; *granátové jablko*; *hermafrodit*, *hieros gamos*

Baleka v súvislosti s heslom *ratolesť*: verilo sa, že Hermova *vavrinová ratolesť* chráni pred chorobami; pozri *korytnačka*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Ermes>

Symposium Herma a Herakla (čierno figurový skyfos, 490 pr.Kr.)

B. Dossi: Jupiter maľuje motýľov (1522)

J.-B. S. Chardin: Zátišie (1728)

Hermes Krioforos - *Hermes* pastier nesúci baránka; od tohto typu odvodený Kristus *Dobrý pastier*; pozri *Krištof*

Hermes Propylaios - archizujúce dielo sochára Alkaména z *Atén* alebo z Lemmu, žiaka Feidia, z 2.pol. 5.st.pr.Kr.; dielo zachované v rímskej kópii, podľa nej zhotovované *hermovky*

Hermes Psychopompos - gréc. – „Hermes sprievodca duší“; *Hermes*, sprievodca zosnulých do *podsvetia*, kde ich vyvažoval dušami mŕtvych hrdinov (pozri *váženie duši/psychostasis*); v rímskej mytológii túto úlohu preberá *Merkúr* a v kresťanstve *archanjel Michal* (Hall; pozri *Posledný súd*); pozri *herma/hermovka*, ktorá bola umiestňovaná na *agore*; *psychopompos*; *kohút*

Thanatos a Hypnos odnášajú mŕtveho Sarpedonta za prítomnosti Herma (kratér, 515 pr.Kr.)

M.-M. Droling: Orfeus a Eurydika (1851)

S. Wyspiański: Hermes Psychopompos (1897)

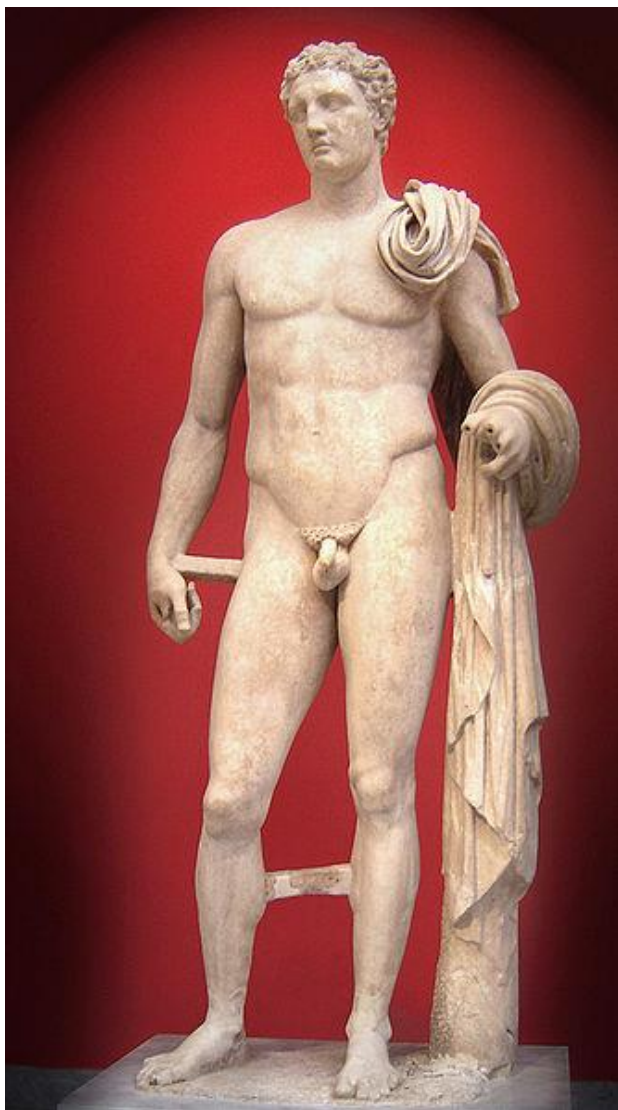
Hermes Trismegistos - gréc. – „Hermes trikrát najväčší“; na prelome letopočtu v čase mystických hnutí, ktoré vychádzali z egyptských náboženských a filozofických spisov, bol Hermes Trismegistos splynutím gréckeho boha Herma a egyptského boha múdrosti *Thowta/Thotha*, vynálezcu písma, počtov a mier, zakladateľa tajných ezoterických (uzavretých-hermetických) náuk; Hermes Trismegistos zobrazovaný ako krásny mládenec s okrídlenou pokrývkou hlavy, okrídlenými topánkami a *barlou* ovinutou dvoma *hadmi* (Praxiteles); pozri *hermeneutika*; *Corpus Hermeticum*

G. Bonasone: Hermes Trismegistos (rytina, 16.st.)

Hermes z Atalanta - rímska socha zosnulého mladíka v heroickej nahote, zhotovená v 2.st.pr.Kr. v štýle gréckeho sochára Lysippa (4.st.pr.Kr.); pozri *héros*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Lysippos>

hermetika/hermetizmus - jeden z prúdov *mysticizmu*, ktorý zahrnuje filozoficko-náboženské názory a výklady o podstate a príčinách vecí a diania, uzatvorených pred nezasvätenými (*ezoterizmus*) a šírených priamo z učiteľov na žiakov (tzv. *hermetická reťaz*); názov odvodený z *Herma Trismegista*, zakladateľa hermetickej filozofie, *mágie* a *alchýmie*; v Európe najrozšírenejšia hermetika v stredoveku, najmä pod vplyvom židovských mystikov

tzv. **hermetická reťaz** - šírenie mystického učenia priamo z učiteľov na žiakov; pozri *hermeneutika*

hermetický - podľa gréckeho a egyptského božstva *Herma Trismegista*; nepriedušne, vzduchotesne uzatvorený priestor

hermetický kubizmus - *kubizmus hermetický*

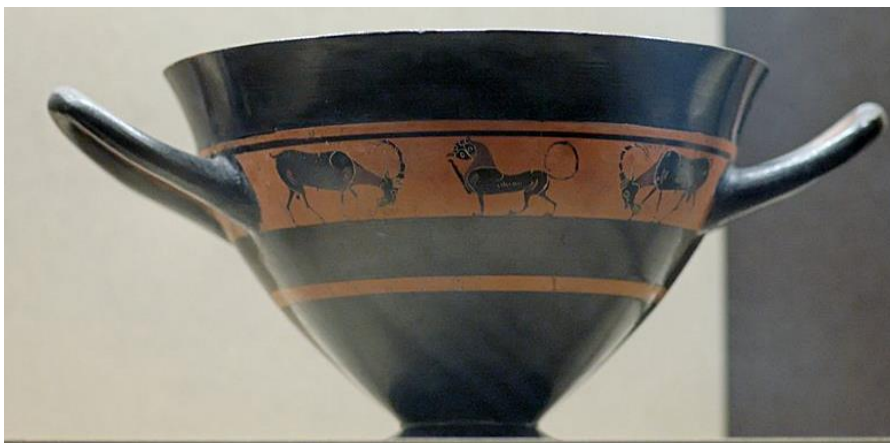
Hermina - *Erminia*

Hermogenes - gréc. Ἑρμογένης/Hermogenes

1. *kúzelník Hermogenes*

2. Sokratov partner v Platónovom dialógu *Kratylos* a Sokrates

3. maliar váz z *Attiky*, aktívny v *Aténach* v polovici 6. st.pr.Kr.; vyrábal predovšetkým poháre na pitie *kylix*; dobre známe sú jeho šálky so zobrazeniami hláv na pásoch; Hermogenesove *skyphosy* s pásovou výzdobou nesú jeho meno; pozri antická keramika

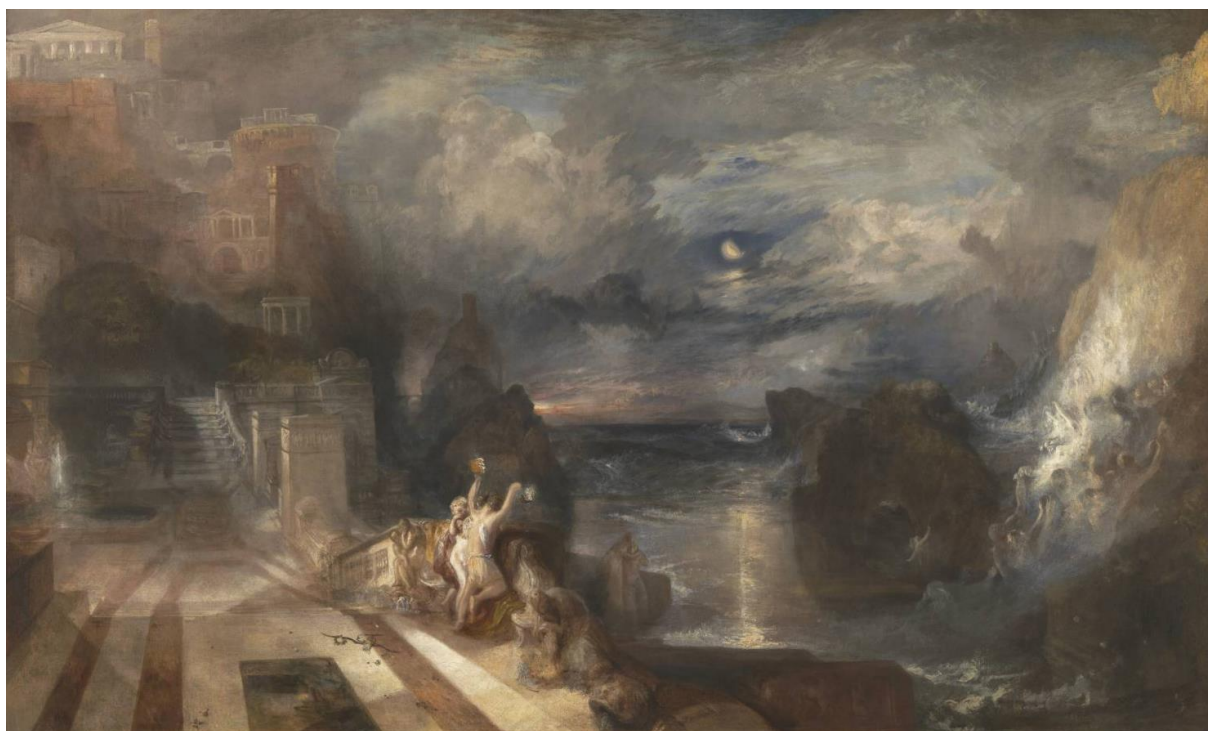
Hermogenov skyphos

hermovky - *hermy* zhotovované podľa *Herma Propylalia*; zobrazované s *falom*; stavané na *agorách* (Hermes - sprievodca do *podsvetia*), *rázcestiach* (Hermes - boh pútnikov, ochranca obchodníkov); s obdobnou úlohou ako iné staroveké kamenné plastiky (pozri *kameň*; *hadie kamene*, *skarabeus*)

-antický hranolovitý stĺp ako míľnik, ukazovateľ na križovatke a pod.; pôvodne s hlavou boha Herma, neskôršie s portrétmi slávnych mužov, neskôr stĺp s ľudskou hlavou alebo v podobe ľudského tela

Hermopolis - grécky názov staroegyptského mesta Chmunevu; pozri *Osem bohov z Chmúnewu*

Héro a Leandros - podľa antickej báje lúboštný príbeh Leandra z Abydu a *Afroditej* kňažky Héro, ktorá žila na opačnej strane *Helespontu* v Séstu; keď raz Hérin lampáš počas búrky zhasol, Leander sa utopil v mori a Héro v zúfalstve skočila z veže; v 2.pol.5.st. príbeh spracoval vo svojej básni aj grécky básnik *Músaíos*; námet Héro a Leandra voľne spracováva romantická opera *Meliodor a Phrosine*; pozri *Bratislavské gobelíny*

W. Turner: Rozlúčka Héro a Leandra (1837)

W. Etty: Lúčenie Hero a Leandra (1827)

W. Etty: Hero umierajúca na tele utopeného Leandra (1829)

Podľa predlohy Francisa Cleyna: Stretnutie Hero a Leandra (z kolekcie bratislavských tapisérií, Primaciálny palác, Bratislava, 1.pol. 17.st.)

Ch. Ricketts: Neptún a Leander (ilustrácia k Héro a Leander, 1894)

Podľa predlohy Francisa Cleyna: Leandros a jeho sestra Hermiona (z kolekcie bratislavských tapisérií, Primaciálny palác, Bratislava, 1.pol. 17.st.)

Herodes Antipas - (*Matúš 14,1-12; Marek 6,14-29*); Herodes Antipas (†39), syn *Herodesa Veľkého*, tetrarcha v Galilei v rokoch 39.-4.pr.Kr. a Prereji; za manželku si zobral bratovu ženu *Herodias* (porovnaj *levirát*), ktorá do nového manželstva priviedla dcéru *Salomé*; podľa evanjelií nechal uväzniť *Jána Krstiteľa*, ktorý mu vyčítal, že sa oženil s Herodiadou, manželkou ešte žijúceho muža; jej dcéra (evanjeliami nemenovaná) Salome zatancuje na hostine a ako odmenu si želá hlavu Jána Krstiteľa; Herodes ho potom nechal sťat' a priniesť hlavu na mise (pozri *hlava Jána Krstiteľa*); podľa Lukášovho evanjelia sa *Ježiš Kristus* stretol s istým Herodesovi, ktorého neskoršie tradície identifikovala práve s Antipou; stretol sa s ním iba raz, a to keď ho k nemu poslal *Pilát Pontský*, nech o ňom rozhodne; tento Herodes chcel od neho, aby mu ukázal zázrak, ale keď videl, že pre neho nič neurobí, poslal ho späť Pilátovi, nech si s ním robí čo chce (pozri *Ježiš pred Herodesom*) ten ho pod nátlakom ľudu nakoniec nechal ukrižovať; pozri *Herodesova hostina*

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Herodes Antipas (Norimberská kronika, 1493)

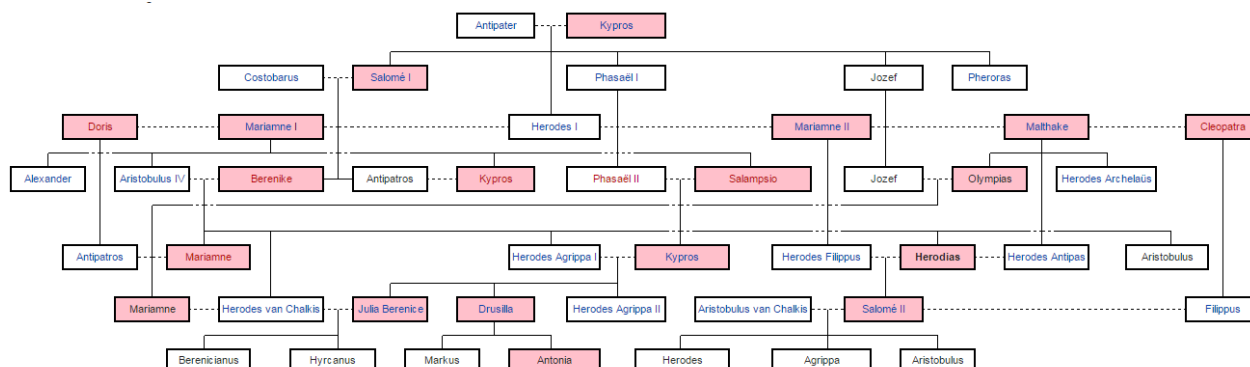
Ján karhá Herodesa a Herodias (Baptisterium di San Giovanni, Florencia, 1240-1310)

J. de Flandes: Salome ukazuje hlavu Jána Krstiteľa (1496)

Herodes (Veľký) - kráľ Judei v 73-4 pr.Kr., ktorý nechal vraždiť novorodencov v Betleheme; otec Herodesa Antipa; zobrazovaný na tróne alebo ako stojí a prizerá zabíjaniu detí, prípadne vyzerá z arkiera; pozri biblia; (Giotto, Cranach st., Brueghel st.); pozri vraždenie neviniatok; Edóm; jeruzalemský chrám, meč samosek

<https://www.google.sk/search?q=herodes&espv=2&biw=1852&bih=995&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=fNSVdCcHormyQPysIHIBw&ved=0CJEBEIke>

Herodesovská dynastia

Traja králi pred Herodesom (mozaika, St. Maria Roma, 430)

Troja králi pred Herodesom (Codex aureus Epternacensis, 1028-1051)

Troja mudrci pred Herodesom, Kľaňanie mudroco

v (iluminácia z Psalteria svätého Ľudovíta, 1260-1270)

J. Waterhouse: Mariamne. Vyhlásenie rozsudku. Sídlo Herodesa (19.st.)

J. Fouquet: Herodes (1875)

esa Antipasa, počas ktorej medzi hostí priniesli hlavu Jána Krstiteľa; pozri Herodes Antipas

https://en.wikipedia.org/wiki/Beheading_of_St._John_the_Baptist#/media/File:Strobel-bautista.jpg

<https://www.google.sk/search?q=The+head+of+John+the+Baptist&espv=2&biw=1848&bih=995&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=iXmdVZvFNcTwUNyVgagL&ved=0CCsQsAQ&dp=r=1#imgsrc=1LYKTb8TKZFJeM%3A>

Sviatok Herodesa (Baptisterium di San Giovanni, Florencia, 1240-1310)

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Salome ukazuje useknutú hlavu Jána Krstiteľa(kolorovaný drevoryt, Norimberská kronika, 1493)

Donatello: Hostina Herodesa (slonovina, 15.st.)

G. di Paolo: Hlavu Jána Krstiteľa priniesli k Herodesovej hostine (1454)

J. de Flandes: Salome ukazuje hlavu Jána Krstiteľa (1496)

L. Cranach st.: Sviatok Herodesa (1531)

P. P. Rubens: Sviatok Herodesa (1635-1638)

B. Strobel: Sviatok Herodesa so s'atím Jána Krstiteľa (1630-1633)

B. Strobel: Sviatok Herodesa so sťatím Jána Krstiteľa (detail, 1630-1633)

B. Strobel: Sviatok Herodesa so sťatím Jána Krstiteľa (detail, 1630-1633)

M. Preti: Sviatok Herodesa (1660)

Herodias - († po 39); manželka *Herodesa* Antipasa, ktorá pomocou svojej dcéry *Salomé*, nechala sťáť *Jána Krstiteľa*; pozri biblia, *Herodesova hostina*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Herodias>

<https://www.google.sk/search?q=The+head+of+John+the+Baptist&espv=2&biw=1848&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=iXmdVZvFNcTwUNyVgagL&ved=0CCsQsAQ&dp=r=1#imgsrc=1LYKTb8TKZFJeM%3A>

Ján karhá Herodesa a Herodias (Baptisterium di San Giovanni, Florencia, 1240-1310)

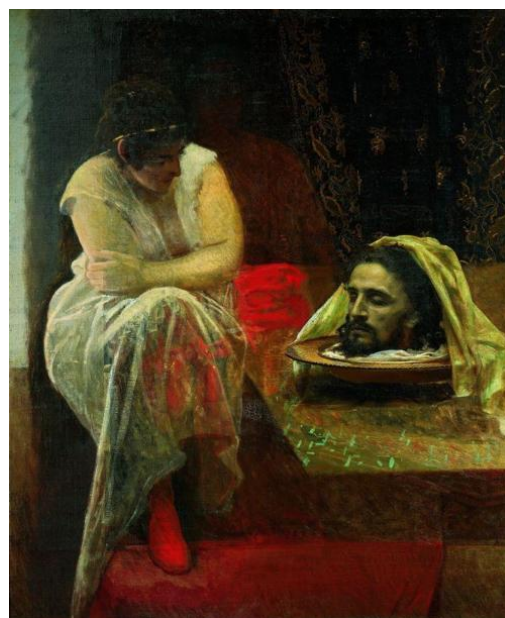
J. de Flanders: Herodias (1496)

J. A. Backer: Ján Krstiteľ obviňuje Heroda a Herodias (1633)

H. L. Lévy: Herodias
I. Kramskoj: Herodias

Herodotos - (†430 pr.Kr.); gréc. Ἡρόδοτος/Hérodotos; grécky historik, ktorý podnikal študijné cesty po svete, *Talianku, Egypte, Babylonii* a oblastí okolo rieky Don; napísal deväť zväzkové Dejiny, z ktorých prvé štyri diely venoval východným národom do 500 pr.Kr. a zvyšné štyri venoval grécko-perzským vojnám do 478 pr.Kr. (pozri *Akropolis*); svoj záujem sústredil na politické udalosti; vývoj sveta chápal ako konflikt *helénskych* a orientálnych tradícií; jeho dielo je prvým pokusom o filozofický výklad dejín; považovaný za otca dejepisu; pozri *mumifikovanie; fénix; Kelti; Kydippa, Atlantida, sarkofág, mágia, fontána mladosti; Zalmoxis*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Erodoto>
<http://de.wikipedia.org/wiki/Herodot>

Herma s hlavou Herodota a Thucydidesa (rímsky mramorový janiform, 2.st.)

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Herodotos (kolorovaný drevoryt, Norimberská kronika, 1493)

Jean-Guillaume Moitte: Herodotos (reliéf zo západného priečelia Cour Carré v Louvri paláci v Paríži, 1806)

Herofilé - vlastné meno Sibily Kumskej

heroická krajina - typ *ideálnej krajiny* (prípadne *paysage composé*) so *stafážou* antických mytologických figúr v prostredí *klasicistickej* architektúry; heroickú krajinu reprezentujú aj diela holandského barokového maliara J. I. Ruisdaela; pozri *barokový klasicizmus*; *paysage composé*; pozri *patetická krajina*

J. I. van Ruisdael: Dubový les pri jazere (heroická krajina, 1665-1669)

heroická nahota - nahota heroická

heroický - z gréc. *heros*; Slovník cudzích slov: hrdinský, bohatiersky; typický rys romantickej estetiky

heroický portrét - portrét heroický

heroický vek - podľa raného gréckeho básnika (8.-7.st.pr.Kr.) vek medzi bronzovým a železným vekom ľudstva (pozri *veky ľudstva*); vek *héroov*

heroína - v úzkom význame ženská podoba *héroa*, zvečňovaná v antických *tragédiách*; pozri *grécka antická kultúra*

herold - *poslovia* a hlásatelia svojho feudálneho pána, ktorí predstavovali a vyhlasovali rozhodnutia svojho pána a boli znalcami pravidiel *heraldiky* aj nositeľov *erbov* (pozri *armoriál, kniha znakov/roľa*); heroldi boli šľachtici, najvyššie stál herold kráľovský, nasledovali heroldi a *persevanti*; herold nosil *tabard* (odev v tvare *dalmatiky* so znakom), heroldský klobúk a v ruke heroldskú palicu; pozri *móda*

Stredoeurópsky grafik z 19. storočia, pravdepodobne J. Bikkessy Heinbucher: Uhorský korunovačný a erbový herold (kolorovaná litografia, 1830)

heraldské figúry - geometrické členenie štítu heraldického:

1) zvislé členenie štítu vzniká polením/štiepením: čiarou rovnou, lomenou, krivou, cimburovou (v tvare zubov cimburia); polením/štiepením vznikajú pásy:

-kôl: dva razy polený štít; kôl môže byť lomený, nasekaný, ostrevovitý (pozri ostrev), rutovitý (podľa tvaru rastliny ruty), hore aj dole rozšírený, zahrotený ap.

-kolík: pás v šírke $1/7$ štítu

-prút; pás užší ako $1/7$ štítu

2) vodorovné členenie štítu vzniká delením stredom na hornú a dolnú časť a môže mať tvar lomený, ostrevovitý ap.:

-horná časť:

hlava: pás od horného okraje štítu, široký asi $2/7$

polovičná hlava: pás menší ako $1/7$

-dolná časť:

päta: dolná časť štítu o šírke $2/7$ nad hrotom štítu

-päta v oblom tvare symbolizuje nerovný terén

-päta v trojitom zakončení - trojvršie

polovičná päta/pôda: dolná časť štítu menšia ako $1/7$, ak má zelenú farbu nazýva sa trávnik

-stredom vedený pás:

brvno: *zvyčajne nie je širšie ako 2/7 štítu*

lata: *pás široký 1/7 štítu*

vlákno/niť: *pás užší ako 1/7 šírky štítu*

3) kombinácia polenia/štiepenia a delenia, pričom sa aj tu rozlišuje kosmá/šikmá hlava, brvno, kosmý roh, kosmý pásik (šírka 1/7 štítu a menej):

-kosmo/šikmo: na uhlopriečku od ľavého horného po pravý dolný -šikmo: od ľavého dolného k pravému hornému rohu

4) hrot

5) krokva

6) klinový kríž

7) vidlicový rez

8) vidlica

9) polený hrot

10) klinový štít

pozri heraldika, erbovné obrazy

heraldský kus - geometrické obrazce deliace pole erbu od kraja ku kraju polením, štvrtením a inými spôsobmi; pozri heraldika

héros - 1. *antický* poloboh zrodený zo spojenia boha a človeka (pozri *theogamia*), praotec rodu, človek, ktorému sa pre statočnosť a silu dostalo po smrti božskej úcty a mohol zasahovať do ľudského života v mieste, kde bol pochovaný; neskoršie za héroov vyhlasovaní aj významné osobnosti a hrdinovia; porovnaj bohatier; pozri *stefanos*, *sekos*; *Akadémos*, *heroína*, *héroon*; *démon*; *Asklépios*, *Herkules*, *Triptolemos*, *Hektor*, *Lexes*; *heroický portrét*; *saeculum*; *grécka antická kultúra*; *heroický vek*

2. niektoré sochy gréckeho *archaického* sochárstva; pozri *archaické obdobie antického Grécka*

Slovník cudzích slov: 1. pôvodne v gréckej mytológii *mŕtvy*, ktorému pripisovali moc zasahovať do ľudského života na mieste, kde bol pochovaný; aj hrdina, ktorému sa dostalo po smrti božskej úcty

2. hrdina, bohatier

tzv. **héros trácky** - tzv. *trácky héros*/tzv. *trácky jazdec*

héroon - *posvätný okrsok* pri bráne mesta, zasvätený kultu hrdinov, *héroov*; pozri *grécka antická kultúra*

Hérostratos - podpaľač *artemisionu* (356 pred Kr.), chrámu v *Efeze*, ktorý týmto činom chcel vstúpiť do dejín a ktorého meno za *trest* nesmelo byť vyslovené ani napísané (pozri *damnatio memorie*); chrám bol *dipteros* z obdobia pred pol. 6. st. pr. Kr.; obnovený bol v *helenizme*; dnes zachované iba *fragmenty*; pozri *sedem divov sveta*; *grécka antická kultúra*